

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen belenként egyszer szombaton, másfél tizen.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás;
jutányos
árak!

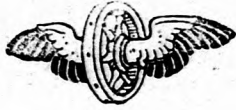

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója,

A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2 20		szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12 10		szv.	Budapest k. p. u.
1706	2 44		"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12 15		"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4 3		vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12 20		gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5 09		mtv.	Püspökladány	4710	12 26		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5 10		szv.	Szatmárnémeti	4716*)	2 20		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5 15		"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3 11		tvsszsz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5 30		mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3 45		"	Püspökladány
4408	8 09		"	Hajdunánás	1708	3 56		szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8 51		szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4 28		"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8 57		gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4 36		"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9 41		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4 42		gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10 00		tvsszsz	Királyháza	4514	4 51		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11 33		szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	4 56		"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11 28		tvsszsz	Püspökladány	1704	6 57		gyv.	Szatmár-Németi
4414	11 11		mtv.	Hajduböszörmény	4410	7 00		mtv.	Hajdunánás
					4708	7 06		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9 00		"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10 38		mtx.	Nyiregyháza
					1707	10 40		szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10 53		"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?
1713	1 29		szv.	Máramarossziget	1702	12 08		gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2 18		"	Budapest k. p. u.	4413	2 00		mtv.	Hajduböszörmény
1720	5 03		"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2 51		tvsszsz	Püspökladány
4713	6 35		mtv.	Nyiregyháza	4513	3 05		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6 48		szv.	Királyháza	4705	3 24		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7 14		"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3 36		"	Budapest k. p. u.
4511	7 20		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3 40		mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7 46		tvsszsz	Püspökladány	1701	4 22		gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7 54		vv.	Tiszafüred	4213	5 31		vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8 04		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6 30		szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8 46		gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6 33		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9 36		mtv.	Püspökladány	1709	6 43		szv.	Szatmár-Németi
4407	11 26		"	Hajdunánás	1704	6 49		gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11 22		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8 46		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11 40		"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9 25		vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9 46		szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10 12		"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10 13		mtv.	Hajdunánás
					4203	10 07		szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10 26		"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep- és vasárnapokon közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHAZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Iskolai reform-kongresszus.

Az iskolák reformálásával foglalkoznak mindenféle szakemberek és laikusok egyaránt. Jelszó: az iskolát az élethez kell alkalmazni! A dolog voltaképpen úgy áll, hogy az iskola mindig az életre nevelte az ifjakat. Csakhogy az iskolának bizonyos tekintetben és bizonyos pontig conservativnak kell lennie, s csak akkor lehet és szabad feladnia azt, ami régóta helyesnek és célszerűnek bizonyult, amikor a haladó kor és a változó élet azt már, hogy úgy szóljak, teljesen forgalmon kívül helyezte. Szóval a nagy és általános iskolai reformok keresztülvitelére meg kell várnunk a megérett kort, az idők teljességét. Lépten-nyomon a kaleidoskópszerűen változó élethez alkalmazni az iskolát több kárral, mint haszonnal járna nemcsak a tudomány, hanem a műveltség, sőt a józan, praktikus életmód tekintetében is.

Úgy látszik, hogy egy újabb nagy iskolai reformra a mi korunkban jött el az idők teljessége. Érti ezt minden ország tanügyi kormányszata és közvéleménye. de legjobban maguk, a tanügygyel szakszerűen foglalkozó paedagogusok. Évek óta kísérleteznek már ezzel-azzal. De be kell látnunk, hogy holmi surrogatumokkal a nagy kérdést csak elodázzuk, de végképpen meg nem oldjuk. A közoktatásügyi kormányok, legutóbb ez évi március elején a magyar is, ankéteket tartanak, a szakfériak gyűlésekben hányják-vetik meg a dolgot. Országos református tanáregyesületünk legutóbbi közgyűlésében, egy felolvasás kapcsán, szintén foglalkozott az iskolai reform kérdésével. Am még mindig a kezdet kezdetén vagyunk.

A külföld már valamivel előbb haladt. Németországban és Ausztriában megalakult az iskolai reformegyesület. A tanáregyesületek általában és melegen magukévé tették az iskolai reform ügyét.

Ennek a szolgálatára alakultak a különböző szülei szövetségek (Elternbund) és szülei egyesületek (Elternvereinigung).

Ausztriában az iskolai reformmozgalom 1905-ben kezdődött s azóta folyvást nagyobb arányokat öltött, amely kitűnik dr. Marchet közoktatásügyi miniszternek az osztályozást és vizsgálatot illető, múlt évi rendeletéből is. Ez a hovatovább egyetemessé váló, magyarán reformmozgalom hozta létre az idén a *gmundeni iskola-reform-kongresszust*, a mely július 20-tól 23-ig teljes három napon át tartott. Megjelentek ezen az iskolai reform nagynevű német előharcosai: Schulze Arthur, dr. Gurlitt, Ottó Bertold Berlinből, dr. Hueppe Prágából, dr. Haufe dr. Redlich, dr. Hartwig Bécsből. Sokan Ausztrából, a német birodalomból, a német Svájcól és Horvátországból.

Érdemesnek tartom, hogy e kongresszus előadásait és határozatait közöljem. Napilapjaink nem igen foglalkoztak e fontos gyűléssel. A nagy számú előadók sok érdekes és értékes eszmét vetettek fel, jobban mondva foglaltak össze. Mert hiszen szakemberek előtt, akik a paedagogiai mozgalmakkal ismerősek, új eszmék alig merültek fel a gmundeni kongresszuson. De az iskolai reformot illető szerteágazó vélemények, közhangulatok, ideák olyan összefoglalásban, mint itt és olyan egyhangu, erővel teljes kifejezésben még nem jutottak a nyilvánosság elé. Igaz, hogy ez a kongresszus is még inkább csak általánosságban mozgott s több, az iskolai reformra nézve elsőrangú fontosságú kérdést, mint pl. a tananyagot, tantárgyakat, tanóraszámot és rendet, osztályozást, előléptetést, vizsgálatot stb. érintetlenül hagyott, de egészben véve mégis az előadók, magvas fölolvásásaikban, a legtöbb irányban és szempontból behatóan és érdekesen fejtegették az iskolai reform szükségét. Egpár excentrikus gondolat ugyan merült föl, de a felol-

vasók legnagyobb része számolni igyekezett azzal, hogy miként és mennyiben lehet az iskolát az élethez alkalmazni, illetve a változott kor viszonyai közé eredményesen behelyezni. A reform ezúttal a középiskolákra nézve indult meg, de az oktatás egységénél fogva, az azokkal szoros kapcsolatban álló coordinált és subordinált iskolanemeket is illeti, éppen azért a kongresszuson ily irányban is történtek előadások.

A kongresszus cerimoniális megalakulását és az ünnepélyes üdvözléseket mellőzöm. A *Hartwig Tódor* tanár (Bécs) jelentéséről azonban már meg kell emlékezni. Az iskolareform érdekében alakult osztrák egyesület munkásságát vázolta. Az egyesület az összes iskolai oktatás korszerű megújításán fáradozik. Most egész figyelmét a középiskolák reformjára fordítja. Az egyesület első elnöke, *dr. Haufe* tanár azzal kezdte működését, hogy összegyűjtötte a felhangzó reform-eszméket s azok alapján egy programot dolgozott ki. Ennek megvalósítása az egyesület legközelebbi feladata. A reform előharcosai: *Gurlitt* tanár, *Ostwald* titkos tanácsos, *Forel*. Az egyesület agitálása következtében hívott össze *dr. Marchet*, közoktatásügyi miniszter egy középiskolai ankétet; úgyszintén a szülők szövetségével is tartott egy értekezletet. A további reform biztosítva van. Az egyesület mostani tevékeny elnöke *dr. Redlich*, birodalmi képviselő.

Enstein igazgató a szabad iskolai egyesület iskoláiban meghonosított reformokról szólt. Fő súlyt helyeznek ez iskolák az osztályok csekély létszámára és a szemléltető előadásra.

Az ismert német iskolai reformátor, *Otto* az együttes tanítás érdekében tett törekvésekről, *Haufe* pedig a nevelés természetes módszeréről és ennek érdekében tett lépésekről beszélt.

Dr. Kleinpeter (Gmunden) azt adta elő, hogy a különböző országokban mily munkásságot fejtenek ki eddig az iskolai reformok ügyében. Első helyen áll Anglia. Az angolszász faj különös gondot fordít a máshol elhanyagolt testi nevelésre. Ez tartotta fenn a nevelésben a régi görög tradíciókat. Németország érdeme a gyermekjátékoknak és a természetrajznak a felsőbb iskolákba való bevitelére.

Tezár Lajos (Bécs) nagy tetszés között szólt az iskolareform és az élet közötti összeköttetésről. Az iskolareformot — úgy mond — nem lehet elszakítani az élettől. Az új nemzedéket meg kell kimélni attól a tövises úttól, melyen mi jártunk. A tanítás középpontja a mai világnézet legyen. Ez irányítsa a tantervet és nem egyik vagy má-

sik szak esetleges használhatósága. Az agyvelő nem feneketlen zsák, melyet folyton tömni lehet. Teljes tanítási szabadságot kell adni és szakítani azzal a szerencsétlen rögeszmével, hogy a múltból induljunk ki a jelen megismeréséhez. Aki a jelen művészetét nem érti, az a régi korét sem érti meg soha. Egészen célszerűtlen és felesleges Homértól Liliencronig (a németeknek most elhalt nagy költője) és az assyroktól a jelenkorig mindent felölelni. Az élet magunk körül sokkal könnyebb felfogni, mint a holt múltat ismét életre kelteni. Föltétlen célunk legyen az iskolai idő megrövidítése. Bűn a társadalom és a gyermek ellen a férfiakat és a nőket 20—25 éves korukig az iskolapadokhoz láncolni. A polgárok legjobb ereje vesz el ezáltal a társadalomra s az államra nézve. Szégyeljük magunkat, hogy még olyan korban is a könyvekből magolunk, a mikor mások már az élet munkájának a közepén vannak.

Dr. Hartwig dr. Adler Gusztáv bécsi orvos munkáját olvasta fel a *testi nevelés követelményeiről*. Az iskolának gondoskodni kell a növendékek testi foglalkozásáról, hogy azokat az ülő munkának hygienikus kárától megóvjá. Ki kell fejleszteni a gyermek fizikai képességeit a hivatás, kereseti viszonyok, akarat- és jellemképzés érdekében a kezűgyesség ápolása és laboratóriumi munkák által. A házi feladatokat, tanulást és dolgoztatást egészen el kell hagyni. A délután mindig a sportnak legyen szánva. A középiskolák heti 2 tornaóra a délelőtti tanításba legyen beillesztve. Azokon a napokon, amikor tornaóra nincs, egy negyed óráig szabad testgyakorlatokat kell végeztetni a növendékekkel. A hétnek 2 délutánja teljesen a szülőké legyen. Ekkor ők neveljék a gyermekeket. Legyen a testgyakorlatokra egy külön iskolai felügyelő. Végül tornához értő orvosa legyen az intézetnek.

Barolin János (Bécs) író nagy tetszés közt fejtegette, hogy *miképpen kell az iskolai tanítást és nevelést az élethez alkalmazni*. Az iskola célja legyen: mindent az életért! Derék polgárokat kell nevelni és testi, szellemi és erkölcsi károk nélkül minél rövidebb idő alatt kiművelni az ifjakat. Az iskolának az élethez való alkalmazkodásánál a következő 7 szempontot kell tekintetbe venni: 1. az időt; 2. a tantárgyakat; 3. az élet tudományos követeléseit; 4. a szociális feladatokat; 5. a felvilágosítást az élet viszonyaihoz szemben; 6. az élet viszonyaihoz való alkalmazkodást; 7. az iskolának a népeket kibékítő gondolathoz való közelebb hozását. Ezeket

persze nem máról-holnapra, hanem csak lépésről-lépésre lehet elérni.

(Folyt. köv.)

S. Szabó József.

Lelkészeink és tanítóink régi és legújabb díjleveleiről.

II.

Amit e becses lapok január 30-diki számában fenti cím alatt „*superflua cautela non nocet*” jellegével irtam, az csak történeti előzménye volt azon régi díjlevelek szükségszerűleg követett kiállításánál, a legújabb díjleveleknél most kérdésessé vált eljárásnak, *ha vajjon ez utóbbi díjlevelek érvényét is az egyházközségi közgyűlés, vagyis az egyházi adót fizetők beleegyezésétől és szavazatától kell-e függővé tenni?*

Most tehát következik, hogy folytatásaként előbbi cikkemnek, erre a kérdésre is részletesen és indokoltan feleljek, — mert bárminő véleményem legyen is egy vagy más dologban, ahoz nem szoktam ragaszkodni makacsút addig, míg az a közvéleményben is teljesen meg nem érik, ami pedig csak kölcsönös megbeszélés és felvilágosítás által történhetik.

Az én véleményem pedig e tárgyban az, hogy a legújabb lelkészi és tanítói díjlevelek érvénye és felsőbb egyházhatósági megerősítése nem függhet az egyháztagok beleegyezésétől, vagy szavazatától, mert azok törvény által vannak szabályozva és pedig:

1. Az ő javokra és könnyebbségekre, amit rendes körülmények közt örömmel fogadnak.

2. Az egyházhatóságok könnyebbségére is, mert teendőiket gyorsabban végezhetik.

3. Mert a mai rendkívüli társadalmi viszonyok közt az egyházi adófizetők megszavaztatása sok helyen káros eredményeket vonhatna maga után.

Lássuk tehát most mind a hármát:

1. Hogy rendes körülmények közt, ahol a nép nincs megromolva, az egyházi törvény III. t.-c. 13. §-ában kiirt kulcs szerinti egyházi adózást az egyháztagok a legtöbb helyen — mint egyházi adócsökkentést örömmel fogadták: ezt nemcsak a magam, hanem sok lelkészársam egyházáról is mondhatom. Ami pedig a tanítóknak az 1907. XXVII. t.-cikkben 1000 koronára emelt törzsfizetését illeti: nálam ebbe is bele

nyugodtak s kölcsönpénzből új iskolákat építettek inkább, mintsem felekezeti iskoláinkat az államnak adják át, mely az új iskolák tanítóit államsegélylyel látja el.

2. Tekintve, hogy úgy a lelkészi, mint a tanítói fizetés és díjlevélváltások évek során keresztül alig fognak megszűnni, mert a lelkészeké a legújabb zsinati törvény szerint 1600 koronáról 2400 koronára (72. §. alapfizetés), a tanítóké pedig legalább az államiakéval egy színvonalra kell, hogy emelkedjék, — az ezekről kiállítandó új díjlevelek megerősítése az egyházhatóságok által még akkor is rengeteg időt és nagy késedelmet venne igénybe, ha azok mind felszerelhetők lennének az egyházi adófizetők jóindulatu elfogadásával.

3. Ámde a mai felfordult társadalmi viszonyok között még az is könnyen megtörténhetik, hogy mennél többször kérdezzük meg a népet affelől, hogy elfogad-e valamit vagy sem, annál inkább gyanakszik és hallgat az izgatók szavára, hogy azért kérdik tőle, mert azt neki kell megfizetni s így aztán leszavaz papot és presbyteriumot egyaránt, kivált olyan helyen, hol oly izgató elemek is bőven vannak, kik semmiféle adót nem szeretnek fizetni, pedig ilyenek ma már csaknem mindenütt akadnak.

Ugyanazért hiszem, hogy egyházi főhatóságaink mindezeket meggondolva, a legújabb lelkészi és tanítói díjleveleknek, mint tételes törvényeken alapulóknak ama régiebb korból fennmaradt s ma már teljesen szükségtelen, indokolatlan sőt érthetetlen és káros szentesítését az egyháztagoktól nem követelik, hanem megbiznak az egyházközségeket képviselő s eskü alatt szolgáló presbyterium, mint első fokú egyházi hatóság díjlevél-megerősítésében. Hiszen a mi egész kormányzatunk a zsinatpresbyteri rendszeren alapul.

Segesváry József.

TANÜGY.

Mit tanítsunk a középiskolában?

Irta: Borsos Károly.

Ily cím alatt az országos református tanáregyesület f. é. rimaszombati közgyűlésén tartottam felolvasást, sürgetve a középiskola revízióját. A közgyűlés egyhangulag kimondotta a revízió kérdésének állandó felszinen tartását s felhívta az egyesület tagjait a vele való fog-

lalkozásra. E határozatnak vélek eleget tenni, a midőn felolvasásomat, — addig is, míg egész terjedelemben megjelenhet az egyesület évkönyvében — kivonatosan közlöm e b. lap hasábjain.

* * *

A mai középiskolával ugyszólva senki sincs megelégedve. Az ellene hangzó vádak, panaszok száma legio. A vele szemben támasztott igények, kívánalmak száma éppenannyi.

Es itt a baj gyökere. A középiskolától azt várják, hogy az, mint valami csudaszer, mindenre jó legyen. Legyen tekintettel mindenre és mindenkire, készítsen elő minden elképzelhető hivatalra és hivatásra. Erre természetesen képtelen. Így aztán rázudulnak a panaszok minden oldalról.

Meg kell tehát állapítanunk: 1) *Mit lehet?* és 2) *Mit kell?* a középiskolától várnunk.

Hogy *mit lehet* a középiskolától várnunk? Erre a kérdésre csak az agy hygieniájának komoly szemmel tartásával, azaz úgy adhatunk helyes feleletet, ha figyelembe vesszük a 10—18 éves gyermekifjak agyának munkabírását.

Az agy munkabírásának pontos meghatározása nagyon nehéz; mert individualis viszonyoktól függ.

Amde, ha a kísérleti psychologia adatait figyelembe vesszük, kimondhatjuk szabályul, hogy a középiskola 10—18 éves tanulóit napi 7—8 órai szellemi munkánál többel nem szabad terhelnünk. Nem szabad, mert az idegrendszer ép ebben a korban a legérzékenyebb, a legkönnyebben megrontható, tehát ebben a korban igényli a leggondosabb kezelést, ápolást; mert a pubertas veszedelmei ép ebben a korban jelentkeznek természeti kényszerűséggel.

A középiskola egyes osztályainak tananyaga tehát nem szabad, hogy több legyen, eszerint, mint a mennyit normális szellemi erejű tanuló legfeljebb 7—8 órai napi munkával elvégezhet. Beleértve ebbe természetesen az iskolában töltött 4—5 órát is.

Hogy a mai középiskola ezt a mértéket nem tartja meg, hogy közepes tehetségű tanulóknak a mai tananyag elvégzésére ennyi idő nem elég: — azt hiszem egy gyakorló tanár sem vonja kétségbe. Biztos adatok alapján merem állítani, hogy még a közepesnél erősebb tehetségű tanulók is, — különösen a felsőbb osztályokban — napi 5—6—7 órát kénytelenek házi feladataikra fordítani, ha a követelményeknek jól meg akarnak felelni s eszerint az 5—6 iskolai órával együtt 10—12 órán keresztül foglalkoznak erős szellemi munkával. Hogy ez valóságos merénylet az ifjak agya, idegrendszere, szóval testi-, lelki épsége ellen, az kétségtelen.

Pedig hogy ez nem túlzás, arról mindenki meggyőződhetik, ha fáradságot vesz szorgalmas, lelkiismer-

retes tanulók megfigyelésére. Sőt állítom, hogy jó és jeles tanulóknál ez az átlagos munkaidő; dolgozatok készítése, ismétlések és vizsgálatra készülétek alkalmával pedig még ennél is több ideig kénytelenek dolgozni. Nem csuda tehát, hogy a szorgalmas tanulók igen nagy százaléka testileg elsatnyul, ideges lesz, szellemi frissességét rugékonyságát elveszti és mikor az érettségit letette, valóságos csömörrel fordul el a könyvektől. Így érthető az az igen gyakori eset, hogy a jól és jelesen érettek az egyetemen letörnek s elibük vágnak azok, a kik csak úgy uszták meg a középiskolát, de épen hanyagságuk folytán megőrizték idegeik épségét, agyuk munkaerejét. Vagy psychophysikai kifejezést használva: a középiskolát végzett szorgalmas tanulók psychikai energiájának sokkal nagyobb százalékát tartja lekötve a tudatukban felhalmozott, de már jó részt a tudatküszöb alá került ismeretanyag s így újabb képzetek befogadására kevésbé képesek, mint nagyobb energiakészlettel rendelkező, kevésbé szorgalmas társaik.

Am, mégha feltétlenül értékes anyaggal volna meg rakva tudatuk, akkor kevésbé állana elő ez a visszás helyzet. De ki is meri állítani, hogy mindaz feltétlenül értékes, amit egy szorgalmas tanuló a középiskolában agyába beraktároz?

En nem merem. Sőt állítom, hogy a mai középiskola minden tárgy körében nagyon sok értéktelen, fölösleges ismeretanyaggal terheli a tanulókat.

Ezek után a feltett első kérdésre, hogy t. i. *mit lehet a középiskolától várnunk,* illetve mit és mennyit lehet a középiskolában tanítanunk, így felelünk: „Csak feltétlenül értékes ismereteket és csak annyit, a mennyit közepes tehetségű tanuló napi 7—8 órai munkával jól elsajátíthat.“

De lássuk a második főkérdést:

Mit *kell* a középiskolától várnunk?

Azt, hogy előkészítse növendékeit művelt, erkölcsös életre és az egyetemi tanulmányokra, a jelenkori műveltséganyag lényegének közlése által.

A jelenkor műveltséganyagába beleértendő, természetesen, a multból reánk szállott szellemi örökség is. Még pedig nemcsak az ismeretek, hanem az erkölcsi javak is. Tehát nem pusztán ismeretek, hanem erkölcsi javak közlése is feladata a középiskolának. Mert nem pusztán tudós iskolákra akar előkészíteni, hanem az életre is. A helyesen élni tudáshoz pedig erkölcsi erők is kellene. Minthogy e szerint a középiskolának az emberi műveltség egész óriási körét fel kell ölelnie, nem szabad tőle egy irányban sem aprólékos részleteket, nem szabad szakműveltséget várni — hanem mindenből csak a lényegre kell szorítkoznia.

Lehet, hogy még így is nehéznek, szinte elérhetetlennek látszik az eléje tűzött feladat, de mégis törekednünk kell rá. Mert az emberiség folyonos haladása

érdekében szükség van és mindenkor szükség lesz olyan intelligenciára, amely bizonyos mértékű universalis műveltség birtokában a szakmunkások tömegénél tágabb látókörrel rendelkezik s magasabb nézőpontokról tisztában elfogulatlanabban tudja megítélni a jelen küzdelmeit és a jövő feladatait. Vezetésre, irányításra, csak ilyen intelligens emberek vannak hivatva és képesítve.

Nem szabad tehát lemondanunk arról, hogy a nemzet vezető osztályát felfegyverezzük a múlt és jelen összes értékes szellemi fegyvereivel, hogy megtanítsuk legalább tájékozódni a múlt és jelen nagy szellemi, erkölcsi kincsés házában.

De hogyan?

Mindenekelőtt meg kell szabadítanunk a középiskolát azoktól a nyüögőktől, a melyek ma békóba verik.

Nem szabad követelnünk tőle, hogy közvetlenül kenyérkereső pályákra, szakiskolákra, alsóbb hivatalokra, egy éves önkéntességre készítsen elő. Meg kell tehát változtatni a mai minősítési törvényt, a mely az alsóbb hivatalok egész sorát középiskola elvégzéséhez köti. A polgáriiskolát kell úgy szervezni, hogy ezeket a minősítéseket az adhassa meg. Ily módon megszabadulhat a középiskola sok oda nem való, munkáját csak hátráltató elemtől. De a túlnépesség ellen más eszközökkel, pl. szigorú selectióval és párhuzamos osztályok állításával is törekedni kell. Mert lehetetlenség 50—60 tanulóval egy foglalkozni, ahogy kívánatos volna.

Szükséges továbbá a középiskolába lépésre jogosító életkort legalább is a betöltött 10-ik évre felelni. Hiszen csaknem egész Európában magasabb a minimális életkor, mint nálunk. S tapasztalás bizonyítja, hogy kilenc éves gyermekek — ritka kivétellel — káros megérőltetés nélkül nem bírják meg a középiskola terhet.

Legfőképen szükséges pedig a mai középiskola tananyagának gyökeres revíziója. Ugy kell kiválasztanunk a középiskola tananyagát, hogy az magában foglalja ugyan a jelenkor műveltséganyagának leglényegesebb alkotórészeit, de ne legyen több, mint a mennyit 10—18 éves ifjak 8 év alatt napi 7—8 órai munkával magukéva tehetnek.

Nem a tantárgyak számának, hanem terjedelmének csökkentésére kell tehát törekednünk. Nem szabad egy tárgyat sem mellőznünk, amely az emberi műveltség épületének lényeges részét képezi; de nem szabad egy tárgy körében sem szaktudást követelni; nem szabad aprólékos, mellőzhető, lényegtelen részleteket tanítani.

Ha ezt az elvet szigorúan keresztülvisszük a tananyag kiválasztásánál, akkor bátran taníthatunk a mainál több tárgyat is tulterhelés nélkül.

Hiszen a mai tulterhelést sem a tárgyak sokasága és nehézsége okozza, hanem 1) az egyes tárgyak felesleges nagy terjedelemben tanítása, a mi a tanterv hibája 2) a tankönyveknek a tantervtől sem kívánt tulságos erjedelme, ami a tankönyvirók és bírálók hibája, 3)

egy tanárok tulbuzgalma, akik túllépik még a tanterv és a tankönyv határait is s erre sokszor épen a tanterv és utasítások táján értelmezhető kitételei bátorítják fel őket, 4) más tanárok lelkesedés-hiánya, kényelem-szeretete, akik kevés magyarázatot adván, egészen a tankönyv betüire, az otthoni készületre utalják a tanulót.

A jövő tantervnek pontosan meg kell szabnia, szigorúan körül kell határolnia a végzendő tananyagot s csak az ehez alkalmazkodó tankönyveket szabad engedélyezni. Ne tartalmazzon egy tankönyv sem többet, mint a szorosan vett lényegét, amit okvetlenül tudnia kell minden tanulónak s a minél többet követelnie nem szabad a tanárnak. A rövidséget természetesen csak az érthetőség határai között tartom megengedhetőnek.

Az ilyen tankönyvek elejét veszik annak, hogy 1) a tanuló felesleges dolgok bemagolásával terhelje agyát, 2) hogy a lelkes tanár túlzott követelésekkel álljon elő, 3) hogy a kényelmes tanár magyarázat nélkül a tankönyvre utalja növendékeit: ellenben elősegítik annak a kívánalomnak megvalósítását, 1) hogy a tanuló csak értékes elemeket véssen emlékezetébe, 2. hogy hathatós tanári segédkezés mellett minden tárgyat lehetőleg az iskolai órák alatt sajátítson el és házi munkája a minimumra, egy kis átismétlésre korlátoztassék, 3) hogy ne a feledésnek tanítsunk, hanem a tanulók meg is tarthassák a tanultakat.

Épen azért, hogy az iskolai feldolgozás minél tökéletesebb lehessen, a legtöbb tárgynál a tananyag meg rövidítése dacára is meghagynám a mai óraszámot. Tehát nem az iskolai munkát, hanem csakis a tanulók otthoni, házi munkáját kívánom kevesbiteni. Vagyis a jövő középiskolájában a tanulók munkája kevesbednék, de a tanároké inkább szaporodnék.

Folyt. köv.

KÖZÉLETÜNK.

A szapáryfalvi református templom felszentelése.

Lélekemelő ünnepség keretében folyt le 1909 július 10-én (Kálvin születésének 400 éves fordulóján) a szapáryfalvai teljesen ujonnan épített református templom felszentelése.

Tudvalevőleg a szapáryfalvai szinkalvinista telepés községnek a földmivelésügyi minisztérium több ízben (I. ízben: 5000 koronát, II. ízben: 1400 koronát, III. ízben: 22635 korona 98 fillért, IV. ízben: belső felszerelésekre 5300 koronát) fejedelmi összeget utalt ki templom-építési költségül.

Eddig a református iskolában voltak az istenitisz-

teletek, 1909 július 10-ével betelt a hívek legforróbb óhajta, mert egy teljesen modern, tágas és kellemes templomban imádhadják az Urat.

Főtiszteletű Püspök ur képviselőjében megjelent Dombi Lajos a békés-bánati egyházmegye esperese, aki július 9-én érkezett a községbe. A vonatból kiszálló esperest a község nevében Szilvássy Zoltán jegyző, az az egyház nevében Rácz Károly lelkész fogadtak. Este a lelkészi lakon a nagyszámu vendégség vacsorára gyűlt egybe.

Az ünnepség, másnap 10-én kezdődött. A tágas templom zsúfolásig megtelt ünneplő közönséggel. Különösen feltűnt a nagyszámu intelligencia, mely a vidékről sereglett egybe. Igen nagy volt számuk a másvallásuaknak, akik itt a nemzetiségi vidéken a magyarság diadalünnepét jöttek fényesebbé tenni.

Nagyméltóságú dr. Darányi Ignác földmivelésügyi miniszter urat ez alkalommal Zsedényi Béla min. oszt. tanácsos képviselte. Délelőtt 9 órakor harangzugás jelezte a kis falu és vendégnépének, hogy az ünnepség kezdetét veszi. A fekete palástos kálvinista papság bevonult, hogy rendeltetésének átadja az ujonnan épült szenthelyet.

Dombi Lajos esperes lelekemelő megnyitó imája után a gyülekezet lekipásztora, Rácz Károly mondott templomfelszentelési egyházi beszédet, megjelölve beszédében az új templom rendeltetését és célját. Beszédét mindvégig lelkes figyelemmel hallgatta az ünneplő gyülekezet. Tizenhat újszülött kisedet tartottak ez alkalommal keresztviz alá. Kereszteltek: Szöllősy Imre bodófalvai és Rácz Károly szapáryfalvai lelkészek. A konfirmándusok száma 42 volt. Egyházunk eme 42 öntudatos tagjához Szabó Béla igazfalvai lelkész intézett könnyekig megható beszédet. Esketés is volt. Egy eddig vadházasságban élt házaspár esküdött egymásnak örök hűséget az Úr színe előtt ez ünnepélyes alkalommal. Az esketési szertartást Rácz Károly szapáryfalvai lelkész végezte. Urvacsorát osztottak Papp Lajos, lugosi református lelkész és ifj. Rácz Károly, gyulai segédlelkész. Ez alkalommal 560-an éltek urvacsorával. Ezután következett a templom falába illesztett márvány emléktábla leleplezése. Dombi Lajos esperes méitatta a szapáryfalvai egyház Isten után legnagyobb jóltevőjének dr. Darányi Ignácnak érdemeit, a kinek köszönheti Szapáryfalva, hogy oly diszes templomot nyert. Lelkére köti azért a híveknek, hogy a hála ezen nagy férfiu iránt soha ki ne haljon szívéből. A most élők mondják meg az utódoknak, hogy ki volt nekünk, kálvinistáknak Darányi Ignác. Remek szép beszéde leirhatatlan hatást tett a jelenlevő közönségre. A márványtábla felirata a következő:

„Nagyméltóságú dr. Darányi Ignác földmivelésügyi m. kir. miniszter urnak, Isten után legnagyobb jóltevőjének tiszteletére, örök hálaja jeléül emeltette a szapá-

ryfalvai református egyház az Urnak 1909-ik évében július 10.“

Ezzel a tulajdonképeni ünnepség véget ért. Délben hatvan teritékü diszebed volt a református iskolában, a mely alkalommal toasztot mondtak: Dombi Lajos, esperes az alkotmányos magyar királyra; Rácz Károly, szapáryfalvai lelkész Darányi Ignácra és a képviselőjében megjelent Zsedényi Béla min. oszt. tanácsos Dombi Lajos esperesre és Rácz Károly lelkészre; Podhrádszky Andor, a bégai járás főszolgabírája Eröss Lajos püspökre; Szöllősy Imre, bodófalvai lelkész, dr. Csernovits Diodor aradi jószágigazgatóra és a képviselőjében megjelent Jánossi Győző jószágfelügyelőre; Papp Lajos lugosi lelkész Darányi Ignácra, mint aki az elpusztult vegeket felsegíti és Podhrádszky Andor főszolgabíróra, mint aki ezen a vidéken a magyarság ügyet annyira szíven viseli; dr. Szöcs Géza lugosi áll. gymn. tanár a megjelent református lelkészekre; Szabó Béla igazfalvai lelkész a nőkre; Bódy István egyházi gondnok az ünneplő közönségre; Nemes Sándor karánsebesi áll. isk. igazgató Rácz Károly szapáryfalvai lelkészre, a papok papjára, aki testestől-lelkestől pap, aki nem ismer akadályt, sem semminemű faradságot, ha 136 szórványában a lelkiekben segélyt, utmutatást kell nyújtania, aki 66 esztendő volt dacára kész odahagyni betegyát is, ha a szórványok valamelyikéből keresztelésre, esketésre vagy temetésre hívó sürgönyt kap; Dobó Sándor h.-bőszörményi tanító az áll. iskolai református tanítókra; Turóczy Endre bodófalvai jegyző a megjelent vendégek nevében a vendégszerető szapáryfalvai egyházzra; Rácz Károly szapáryfalvai lelkész az egyházmegyei gondnokságra és elnökségre; végül Dombi Lajos esperes indítványozza, hogy üdvözlő táviratokat küldjenek Darányi Ignác földmivelésügyi miniszternek, Bogdán Károly nyug. főispánnak és nejének gr. Teleki Leonienek stb. stb.

Az ebéd, mely délután 4 óráig tartott, mindvégig lelkes hangulatban folyt le. A felszolgálat 10 fehérruhás urileány teljesítette. Ebéd után másnap reggelig lankadatlanul táncolt a fiatalság a cigánybanda nőtái mellett, sőt reggelfelé az idősebbek is kedvet kaptak a fiatalstágtól. A vacsora szintén a legkedélyesebb hangulatban ment végbe, a dikciók itt sem hiányoztak.

A templom részére a következők adtak különböző ajándékokat: néhai boldog emlékezetű Rácz Károlyné szül. Halmay Paulina református lelkészné egy márvány urasztalát (150 korona értékben) és egy keresztelő kancát és tálcát, ezüsből (255 korona 55 fillér értékben); Szilvássy Zoltánné, községi jegyző neje egy arany rojtos, arany betűkkel himzett kathedrateritót (90 korona értékben); Krizsovánszky Ádámné (róm. kath.) áll. isk. igazgató neje egy arany rojtos himzett urasztali teritőt (70 korona értékben.) Megjegyezni óhajtom, hogy Rácz Károly szapáryfalvai lelkész az ünnepély impozánsabbá tétele szempontjából 1000 koronás fekete diszhintót vá-

sárolt, amelyen főtiszteletű püspök ur lett volna bevonulandó; minthogy azonban ő nem jelenhetett meg,* a képviseltetésével megbízott Dombi Lajos esperes vonult azon be először.

Szivet-lelket emelő, felejthetetlen ünnepség volt ez a szapáryfalvai magyar kálvinistaság ünnepe. Tollam gyenge a hü leírásra. Csak aki jelen volt, az tudja átérzeni ennek a templomszentelésnek fontosságát. Adja Isten, hogy a Debreceni Protestáns Lap hasábjain minél gyakrabban olvassunk ilyen minden magyarra, minden kálvinistára nézve fontos tudósítást.

ifj. Rác Károly

gyulai református segédlelkész.

A nagyrabéi egyház ünnepe.

A nagyrabéi egyház Kálvin atyánk nagy esztendéjét azzal is emlékeztetessé kívánta tenni, hogy 100 éves templomát, tornyát kívül-belül, tetőtől-talpig megújítja, orgonát szerez be és a 18-ik század folyamán készült két harangja helyett, három új harangot öntet s a templomot diszes téglaoszlopos vasrács kerítéssel véteti körül.

Az összes munkát már befejezéshez közelít szeptember 5-én szándékozik az egyház ünnepélyes felszenteléssel átadni magasztos rendeltetésének a templomot.

A három új harangot június 23-án már elhelyezték a toronyban szép, megható ünnepség keretében.

Ott volt kora reggel az egyház apraja, nagya. Fél nyolc órakor vette kezdetét az ünnepség a XCVI. zs. 1. és 5. versének eléneklésével, mely után a lelkész alkalmi beszédet, imát, „Miatyánkot“ mondott, végezve funkcióját emez általa szerzett alkalmi énekkel:

1 Szálljatok fel, szálljatok
Mint megannyi angyalok,
S majd, ha zeng az ércetek
Buzditsatok lelkeket
Áldani a nagy Istent,
Ápolni azt, a mi szent.

*) A genfi ünnepélyen volt. A dolog hisztórikuma különben az, hogy a presbyterium felkérte főtiszt püspök urat a felszentelés (Rác Károly lelkész ur szerint csak „felavatás“) megtartására. Püspökünk kész is volt a kérésnek eleget tenni, ha a felszentelés későbbre pl. szeptember hóra marad. Azonban értesülésünk szerint a presbyterium óhajta ellenére július 10-én mégis megtartatott a felszentelés; hogy miért nem lehetett várni a felszenteléssel s miért kellett annak nem is vasárnap, hanem szorgos munkaidőben szombatnapon végbemenni, amikor egyházkerületünkben a kálvini ünnepélyek megtartására kitűzött határidő különben is július 11-ke volt: arra feleleljen meg az a prudencia mely nem tartózkodott sem a hívek óhajtatását, sem azt a nyomós körülményt figyelmen kívül hagyni, hogy a hétköznapi ünnepélyeskedés a munkás kezeknek nagy áldozatába kerül mindenhol.

Szerk.

2 Üdvözljön hangotok
Minden egyes hajlokot,
Mint a béke otthonát
Hol szeretet karol át
Ifjat, aggot, férfit, nőt,
Ringó bölcsőben levőt.

3 S hogyha bánat mint sötét
Éjszaka terül fölénk,
Hangotok emeljen föl,
A siralom völgyéből;
Szébb jövővel biztasson
Minden reggel s alkonyon.

Mit viszont az előre kiosztott szövegből az egész gyülekezet elénekelt a CV-ik zs. dallamára.

A nemzetiszinszalagos koszorúkkal, színes kendőkkel elborított harangok felhuzása következett erre. Lelkes éljenzésekbe tört ki a sokaság, a mint először a nagy „Kálvin“, méltóságosan, — utána a „Kossuth“ s végül a „Bocskay“ fölérekezett.

Az első, a nagy „Kálvin“ közadakozásból készült; a másik kettő az egyház költségén.

Mikor „Kálvin“ följutott a toronyba, felolvasta a lelkész az adakozók neveit; majd mikor mind a három helyén volt, a gyülekezet elénekelt a 179-ik dicséret 10-dik versét s ezzel a hivatalos ünnepségnek vége lett.

De persze most már mindenki hallani is óhajtotta az új harangokat; mire felolvasta a gondnok a presbyterium által megállapított azt a tariffát, a mely mellett bárki meghúzhatta azokat. Az első meghuzás dija sorrend szerint 15, 10 és 5 korona volt. Féltíz órakor zendült meg a nagy „Kálvin“ mély hangja, rá félóra mulva a „Kossuth“-é, ismét fél óra múltával, — a mint a szerelő elkészült velök — a „Bocskay“-é. A lelkész három kis leánya: Zitta, Edith és Lili húzta meg őket először a tariffalis összegért s azután jöttek egymásután, szinte kifogyhatatlanul az önkéntes ajánlkozók, jöttek mintegy 163-an, jöttek még másnap is s begyűlt a harangozásból 422 kor. 45 fill.

A három F. Á. C. hangu, szépen harmónizáló harang Hönig Frigyes aradi haranggyárost dicséri. Az „F“ mély hangu egyik oldalán ez a fölírás:

Kálvin

a nagy reformátor születési éve négyszázados fordulójában, többek adományából öntetett, a szentháromság egy igaz Isten dicsőségére.

Másik oldalán ez:

Holt anyag! a hangod hirdessen minden időben

Életadó örömet, balzsamot, enyhe vigaszt.

S költsön erős visszhangot adandó hálaímaul

Égre törő gyönyörű, szívbéli halleluját!

Az „Á“ hangu középnapyságu egyik oldalán ez:

Kossuth

apánk emlékezetét örökítendő, öntetett a nagyrabéi református egyház költségén az 1909-ik esztendőben.

Másik oldalán ez:

Nagy név emlékét őrizni, mely igazán szép;

A nagy név örökét őrzeni buzgón, még szebb.

Zengedező hangomban folyvást él a dicső név;

Vajha ti bennetek is élne atyánk a dicső!

A „C“ hangu egyik oldalán ez:

Bocskay

A magyar kálvinista fejedelem emlékezetére öntette a nagyrabéi református egyház az 1909-ik esztendőben.

Másik oldalán ez:

A haza, a vallás és egyház drága szerelmét

Bocskay lelke szerint zengje örökre szavad,

A pokol összes erői is akkor ránk zudulhatnak,

Élni, virulni fogunk, győzve vizzályt, vad erőt.

Hát élünk, mozgunk. A nagy lelkek ereje hat, munkál. Éljen is, hasson is, munkáljon is bennünk s általunk református szent egyházunk virágzására s a háromszor Szentnek dicsőségére!

I R O D A L O M.

Theologiai, bölcsészeti és egyháztársadalmi irányu cikkek repertoriuma a református egyházi folyóiratokból és a M. Prot. Irod. Társaság kiadványaiból 1908-ig bezarólag.

(Folytatás.)

Eördög Árpád: Magyar külmissió szövetség. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1907: 342 l. stb.)

Ercsey Samu: A halottak temetéséről. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1877: 121 l.)

Erdélyi János: A hazai bölcsészet történelméhez. (Sárospat. Füz. 1: 50 l. stb.)

— A hazai bölcsészet történelméhez. V. Ladivér Illyés. (Sárospat. Füz. 1859: 1 l.)

— A magyar mint bölcsészeti nyelv ügyében. (Sárospat. Füz. 1859: 358 l.)

— Felfalusi József XVII-ik századi bölcsész. (Sárospat. Füz. 1865: 281 l.)

Erdős József dr.: Istenről. (Prot. Szemle 1901: 27 l. stb.)

— Justinus 'a vértanu. (Prot. Szemle 1901: 282 l.)

— Jézus élete és tanítása. (Prot. Szemle 1903: 138 l. stb.)

— Az apostoli hitvallás főbb vonásokban. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1886: 13 l. stb.)

— Péter apostol levelei. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1897: 9 l. stb.)

— A heidelbergi káté rövid története. (Debr. Pr. L. 1882: 51 l. stb.)

— A konfirmáció történeti fejlődése. (Debr. Pr. L. 1883: 50 l. stb.)

— Lasco kereszteleési agendája. (Debr. Pr. L. 1883: 189 l. stb. 296 l.)

— A lelkipásztori hivatásról. (Debr. Pr. L. 1884: 29 l. stb.)

— Az egyetemes anyaszentegyházról és annak egyedüli fejeéről. (Debr. Pr. L. 1884: 65 l. stb.)

— A magyar református egyház és a missió. (Debr. Pr. L. 1885: 317 l. stb.)

— A magyar református egyház missiója a jelenben. (Debr. Pr. L. 1885: 391 l.)

— A heidelbergi káté ökonomiája. (Debr. Pr. L. 1886: 63 l. stb.)

— Pál theológiája. (Debr. Pr. L. 1888: 322 l. stb.)

— A vallásbölcsezet főbb problémái. (Debr. Pr. L. 1889: 55 l. stb.)

— A reformáció vívmányai. (Debr. Pr. L. 1891: 411 l.)

— Péter apostol. (Prot. Szemle 1896: 29 l. stb.)

— A hegyi predikáció. (Pr. Szemle 1897: 289 l. stb.)

— Krisztusról. (Prot. Szemle 1900: 11 l. stb.)

— Pál apostol római levelei. (Prot. Szemle 1906: 141 l.)

— A zsidókhöz irt levél kritikai és bibliatheologiai szempontból. (Debr. Pr. L. 1894: 362 l. stb.)

— A Krisztusban hívő keresztyének méltósága és hivatása. (Debr. Pr. L. 1898: 554 l.)

— Aristides és apologiája. (Debr. Pr. L. 1900: 374 l. stb.)

— Az emberről. (Debr. Pr. L. 1900: 578 l. stb.)

— Az Ur ujjá teremtő hatalmának csodái. (Debr. Pr. L. 1902: 669 l.)

— Renaissance, humanismus, reformáció. (Debr. Pr. L. 1902: 733 l.)

— A theologia és tudomány. (Debr. Pr. L. 1902: 797 l.)

— A keresztyén jellem. (Debr. Pr. L. 1903: 612 l.)

— A reformáció és a nemzeti nyelv. (Debr. Pr. L. 1906: 697 l.)

Ermel Gyula: Néhány szó az egyházi ének megújításához. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1870: 1090 l.)

— Vallás-e a liberális protestántizmus? (Pr. Egyh. és Isk. L. 1877: 121 l. stb.)

Eröss Lajos: A vallás és theologia viszonya a

legujabb természettudományhoz. (Debr. Pr. L. 1885 : 356 l. stb.)

— Néhány szó a nazarénusokról. (Debr. Pr. L. 1889 : 329 l. stb.)

— Belmissió és még valami. (Debr. Pr. L. 1895 : 266 l. stb.)

— Régi hangok és egy kis ördögüzés tömjénfüst nélkül. (Debr. Pr. L. 1896 : 379 l. stb.)

— Szigorú kálvinistaság. (Debr. Pr. L. 1896 : 443 l.)

— Válasz Szabó Aladár urnak. (Debr. Pr. L. 1896 : 467 l.)

— Vallás, állam és liberalizmus. (Debr. Pr. L. 1897 : 133 l.)

— A stóla megváltás kérdése erkölcsi szempontból. (Debr. Pr. L. 1897 : 221 l. stb.)

— A dolog summája. (A belmissió.) (Debr. Pr. L. 1897 : 286 l. stb.)

— Rövid megjegyzések a belmissióról. (Debr. Pr. L. 1897 : 410 l.)

— A magyar református lelkész szociális helyzete. (Debr. Pr. L. 1898 : 61 l. stb.)

— A spiritizmus. (Debr. Pr. L. 1898 : 478 l.)

— Theologiai illúzió és a kör négyszögüsitésének erőszakolása vallásos életünk mezején. (Debr. Pr. L. 1898 : 489 l. stb.)

— Református közszellem. (Debr. Pr. L. 1900 : 25 l.)

— Vallásos nevelés, templom és iskola, no meg a gyakorlati élet. (Debr. Pr. L. 1900 : 181 l.)

(Folyt. köv.)

Dr. Barcsa János.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Káplántartási segély.** Az egyházkerületi pénztári hivatal ezen a helyen értesíti az illető nt. lelkész urat, hogy a káplántartási segély folyó évi 2-ik részletének kiutalványozása az országos kongruabizottság munkálata rendjén fennakadt. Nehéz kérdések merültek fel, amelyeknek megoldása a segély beküldését késlelteti. Kívánatos, hogy az intézményes kápláni állások ügyétől a kongruás lelkészek káplántartási segélye elkülöníttessék, mert a segély késedelmeskedése igen kellemetlenül érinti a jogosult lelkészek érdekeit, kik, a már megszokott gyakorlat szerint biztosan számíthattak arra, hogy a segélyt legkésőbb július hónap első hetében megkapják.

— **Felekezeti közti esküvő.** A felekezeti közti összhang kifejezésével folyt le jul. 29-én

Álmosdon **Fráter Zoltán** e. m. tanácsbíró, református egyházi főgondnok kálvinista családi körében róm. kath. vallású leányának **ippi és érkeserői Fráter Irma** úrnőnek szép esküvője daruvári **Jankovics Dénes** róm. kath. vallású gáborjáni gyógyszerészszel. A háznál az esketést r. kath. szertartás szerint a vőlegény róm. kath. vallású paptestvére Jankovits Tihamér végezte a kerületi róm. kath. plébánus mellett. Ezután a református családapa kívánsága szerint **Végh József** érsemjéni református lelkész a helybeli és gáborjáni református lelkészek jelenlétében mondott lélekemelő, szívhez szóló, remek beszédet s atyai áldó imádságot. Emelte az ünnepélyt, hogy a két róm. kath. vallású pap mellett három református lelkész jelenléte illusztrálta a család erős kálvinista jellegét. Szép példája ez a vallási kérdés megoldásának vegyes vallású szülők előtt. K. T. S.

— **Lelkészbeiktatás.** A karcagi református egyház tanácsa július 27-én tartott ülésén intézkedett Török Vincének, az egyház új lelkészének ünnepélyes beiktatása tárgyában. Az ülés további során a karcagi új református templom helyéül szolgáló legalkalmasabb hely megszerzésére bizottságot küldöttek ki. Az elnökséget felhatalmazták, hogy a kiutalt 3000 korona állami építési segély felhasználásával a szükséges kölcsönt megszerezze.

— **Új református templom Temesváron.** Mint temesvári tudósítónk jelenti, az ottani református egyház tanácsa azzal a tervvel foglalkozik, hogy a városhoz és az egyházhoz méltó nagy templomot emel, két lelkészi és egy kántortanítói lakást épít és egy második lelkészi állást is rendszeresít. Az egyháztanácsot tervének végrehajtására a temesvári református egyházközség tagjainak az utolsó évtizedben való rohamos szaporodása készíteti. Az 1900. év óta az egyháztagok száma a kétszeresnél is nagyobbra emelkedett s így az eddigi templom a hivek befogadására kicsi. Az egyházközségnek az építkezés céljára eddig 300,000 korona áll rendelkezésére s ezenkívül egyházi építkezési alapokból és az államtól 150,000 korona segélyre számít. A szükségelt összeg teljes fedezésére gyűjtést is fognak indítani.

— **A Ferenczy ügyhöz.** A Sárospataki Református Lapok azon közleményével szemben, melyszerint az egyetemes konvent elnöksége dr. Ferenczy Árpádot állásáról lemondottnak nyilvánította, fegyelmi eljárást rendelt volna el, illetékes helyről fel vagyunk hatalmazva annak kijelentésére, hogy a h iradás a tényeknek nem felel meg. Igaz csak az, hogy dr. Ferenczy Árpád magánpanaszának elbírálására a konventi elnökség az érdekelt tiszáninnyi egyházkerületi

biróság helyett a dunamelléki egyházkerület biróságát delegálta, mert a fegyelmi eljárás elrendelésének kérdésében határozni, a panaszlottak nyilatkozata és az ügyészi indítvány alapján, az egyházi V. t.-c. 66. és 68. §-a szerint csak a dunamelléki egyházkerületi biróság, mint delegált biróság elnöksége lesz hivatva.

— **Zsenati Ferencz hódmezővásárhelyi református tanító 50 éves jubileuma.** A református iskolaszék elismerése. Az évszázó vizsgák alkalmából megemlékeztünk már arról, hogy egy református tanító: *Zsenati Ferenc*, a 100-ik vizsgát tette tanítványával s így tanítói munkálkodásának 50-ik évét töltötte be. A református iskolaszék f. hó 5-én tartott gyűlésében szintén megemlékezett érdemes tanítójának hosszú és sikeres működéséről és a következő határozatot hozta: Elnök felemlíti, hogy egy tanítónk: *Zsenati Ferenc*, jun. 20-án épen születése 68-ik évfordulóján a 100-ik vizsgát tette tanítványával, ami azt igazolja, hogy tanítói munkálkodásának ötven évét töltötte be. Ez alkalomból — tekintettel arra, hogy *Zsenati Ferenc* ezen hosszú 50 év alatt mindig kitűnő eredménnyel működött; tanítványainak s azok szüleinek szeretetét és tiszteletét bírta; előjáróinak bizalmát és elismerését mindenkor kiérdemelte; tanítótársai szeretettel, a közönség tisztelettel és becsüléssel viseltettek iránta: úgy a maga mint az iskolaszék érzelmeinek, elismerésének, szeretetének és tiszteletének ad kitejesést akkor, a midőn halát ad Isten gondviselő kegyelméért, hogy iskolánk és egyházunk, városunk és hazánk javára megtartotta e tanítónkat! Kéri a jó Istent, hogy őtet a maga kegyelmével és aldasáival árássa el továbbra is, hogy az általa szolgált ügynek felviragoztatására és előbbvitelére még sokáig munkálkodhassék. Az iskolaszék örömmel és egyhangulag csatlakozik az elnök jó kívánataihoz és kimondja, hogy e határozatot f. hó 18-án küldöttségileg adja át az ötven évet betöltött érdemes tanítónak. A küldöttség tagjai: *Györfly József* elnök, *Miklovicz Lajos* jegyző, dr. *Szapannos Mihály*, *Papp József* és *Császár Péter* iskolaszéki tagok. E határozatot díszes táblába köttetve, — kívül e felirattal: 50 év. 1859—1909. — ma délelőtt 11 órakor adja át a küldöttség a nevezett tanítónak. Adja Isten, hogy ezen egyszerű, de 50 év kiváló munkáját magában foglaló Emléklapban sokáig gyönyörködhessek még *Zsenati Ferenc* tanító, akinek legszebb és legkedvesebb bizonyítványa: a növendékek szeretete, a szülők tisztelete, kartársai becsülése és előjáróinak elismerése.

— **Hiveink áldozatkészsége**, mely annyi nagy dolgoknak volt már szülőoka s létrehozója, ma napság is kimutatja magát kicsiben és nagyban. A közadakozás szinte kálvinista erénnyé vált. Ilyen közadakozásnak köszönheti létesülését a mezőtúr-ujvárosi szép templom a toronyóra, melyet 1300 korona költséggel készítették a mult hét folyamán s a hivek szives készséggel segítettek elő ingyenes munkával. A kész órát aztán felajánlották a református presbyteriumnak, mely azt az egyház számára tulajdonába vette. Kuncsorbáról meg az a hír érkezik, hogy ott harangokat készítették. Mult hó, jul. 25-én vasárnap volt a harangfelavatási ünnepély. Méltó öröm, mikor egy pár évvel keletkezett egyházközség így lépésről-lépésre haladhat.

— „**Magyarország és a Kálvin-irodalom**“ cím alatt e lap július 10-ki számában megjelent kis közlemény helyesen emeli ki, hogy Kálvin méltatásában Debrecen mindig mily elől járt. Amennyiben azonban Loesche legujabb munkájára tett megjegyzése, hogy t. i. az hamar végez a magyar Kálvin irodalommal, a függelékre vonatkozó, legyen szabad megjegyezmem, hogy az pusztán a 4 főreformátor munkáinak magyar fordításait tartalmazza és pedig épen Szabó K. és Petrik könyvészte, továbbá az újabb katalogusok nyomán, amint másfelől nem a cseh és lengyel Kálvin irodalom, hanem csak a reformátorok műveinek fordítása van felsorolva. Alantírott állította össze a fordítások listáját s nem a Kálvinnal foglalkozó érdemes szerzőkről feledkezett el, kik iránt ellenkezőleg a legmélyebb tisztelettel adózik. Révész Imre Kálvin élete különben méltatva van (307) s Balogh F. egyháztörténelme több helyt citálva, valamint a kálvinista irodalomra is hivatkozás történik Zsilinszky és Beöthy munkáiban azon lapok megjelölésével, ahol arról a tárgyról emlékeznek.

— **Utóhang a július 10-iki számhoz.** Hogy honnan alkotta meg Loesche véleményét a Zoványi ügyben, nem tudom, mindenesetre írja, hogy Zoványi csakugyan tulhajtott kritikát gyakorolt Kálvinnal szemben, tehát két oldalú az ítélete. De hogy az én egykori, kedves tanárom, Révész Kálmán esperes a magyar kálvinizmus iránti érületében nem egészen helyesen ítéli meg, azt látom. Bizonyosságul csak arra utalok, hogy valahányszor a magyar kálvinizmusnak ünnepe van, arra ő soha el nem mulasztja felhívni az ausztriai protestantizmus figyelmét. Emlékszem rá, hogy szinte részt akart venni mi Boeskaik ünnepünkben is. Küldött hozzám Lilkovith András schadmansdorfi lelkész elettere vonatkozólag két iratot 1560-ból, címűlő maga ezt adta: Magyarország mártynapjaiból. Hitvallástétel 1560-ból. stb. Egy kis bevezetéssel is ellátta, mely így kezdődött: Mint az ev. Ausztriának üdvözlete az 1606 iki bécsi béke 300 éves emlékünnepehez, melynek türelmi határozatait Cislájthánia majdnem 200 évvel később élvezte, tekintessék e két okmány . . . stb. Én szegény Stromphoz küldtem a latin és német szöveget a magyarra fordított bevezetéssel, ki megígérte, hogy közölni fogja az Egyháztörténelmi Adattárban. Meghalt, mielőtt megjelenhetett volna az 1907-iki füzet, utódja pedig elhagyta a bevezetést s csak a végéhez írta a szöveg eredetére vonatkozó száraz adatot. Utólag ezzel indokolta, hogy az ő elve szerint az Adattárban megjegyzéseknek nem szabad lenni. Emlékszem, milyen nehezen esett neki, hogy üdvözlete nem tolmácsoltatott. Csak arra hozom fel, hogy Loesche igenis a magyar református egyház iránt melegen érdeklődik. dr. Lencz Géza.

Felelős szerkesztő: **Dr. Ferenczy Gyula.**

Pályázat

a debreceni református tanítóképző intézetben betöltendő helyettes tanári állomásra.

Tárgyai: a földrajz, természetrajz és szám-tan, heti 20 órán.

Dijazása : 1600 k, azaz ezerhatszáz korona, (oklevél birtokában 2000 k) előleges evnegyedi részletekben.

A pályázati kérvények f. hó 20-ig a tiszántuli református egyházkerület püspöki hivatalához küldendők.

Debrecen, 1909. aug. 6.

Eröss Lajos
püspök.

Pályázat

az örvéndi református kántortanítóságra, melynek javadalma az 1909 február 15-én felvett javadalmi jegyzőkönyv szerint 1495 kor. 84 fill. Megjegyeztetik, hogy a díjlevél, mely készpénzt biztosít: felettes egyházhatósági megerősítésre var.

Kötelesség: I—VI. vegyes osztályok vezetése, kántori teendők és kanonikus órák végzése, akadályoztatás esetén lelkész helyettesítése, ismétlősök tanítása.

Pályázati kérvények kellően felszerelve alulírotthoz f. hó 20-ig beadandók. Az állás szept. 5-én elfoglalandó.

Örvénd, (u. p. Élesd) 1909. aug. 5.

Biró Ferencz,
református lelkész,
isk. sz. elnök.

Pályázat

Pályázatot hirdetek a clevelandi (Ohio állam Amerikai Egyesült Államok) magyar református egyházközség orgonistakantor-tanítói állására, mely a konventi elnökség által évnegyedi előleges részletekben folyósítandó évi 500 dollár (2500 korona) javadalommal van egybekötve. A kinevezés ideiglenes minőséggel történik s a kinevezendő véglegesítését egy évi kifogástalan és eredményes szolgálat után kérheti. Pályázhatnak református vallásu, okleveles tanítók. Az állás kinevezés után azonnal elfoglalandó. A kinevezendő véglegesítés után tagja lesz az országos tanítói nyugdíjintézetnek. A kellően felszerelt (bélyegtelen) pályázati kérvények 1909 augusztus 20-ig az egyetem konvent elnökségéhez (Budapest, VII. Abo-nyí-u. 21. sz.) küldendők.

Budapest, 1909 augusztus 3.

Dr. Bánffy Dezső
főgondnok, konventi világi elnök.

Pályázat

nőtanítói állásra.

A szamosszegi református egyházban ujonnan szervezett negyedik nőtanítói állásra pályázat hirdettetik.

1. Fizetés : Szabad lakás.
  2. Egyezer korona, melyből államsegély : 900 k. az egyház által adott : 100 korona negyedik évi előleges részletekben, a többi havi részletekben fizettetik.
  3. Két öl kemény tűzifa beszállítva.
  4. Kötelessége : az első és második leányosztály tanítása 60—80 gyermek. Az utóbbi tétel azonban az iskolaszék határozata folytán változást szenvedhet.
  5. Két évi gyakorlati tanítást kimutató pályázók előnyben részesülnek.
  6. A pályázat augusztus 15-ig beküldendő.
  7. Szükséges okmányok csatolandók.
  8. Állás szeptember 15-ig elfoglalandó.
- Szamosszeg, 1909. július 20.

Szabó Gusztáv
református lelkész.

PÁLYÁZAT

segédlelkész-nevelői állásra.

Olyan lelkészi pályán levő egyént keresek, ki a lelkészi teendőkben való segédkezés mellett mindkét gyermekemnek a III-ik polgári iskolai osztály tantárgyaiból magánvizsgálatra előkészítést elvállalja.

Az állás folyó évi szeptember 1-én, de legkésőbb a rendes lelkészképességi vizsgák után azonnal elfoglalandó.

Lakás és teljes ellátáson kívüli fizetési igényeiket megjelölő ajánlkozásokat augusztus hó 15-ig kér és bővebb felvilágosítással azonnal szolgál Szalacs (Bihar m.) 1909 jul. 27.

Nagy Imre
református lelkész.

Löfkovits Arthur

— óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Pályázat.

A debreceni református egyház pályázatot hirdet egy rendes tanítónői állomásra.

Fizetés: Alapfizetés az egyház ingyeniskoláztatási pénztárából évnegyedes részletekben előre fizetve: 800 kor. azaz nyolcszáz kor., 10 azaz tíz köbméter tűzifa beszállítva. Ezeknek az 1907 XXVII t.-c. értelmében 1200 koronaig kiegészítésére államsegély. Korpótlék államsegélyből az 1907 XXVII. t.-c. szerint. Lakbér az egyház pénztárából 240 korona azaz kétszáz negyven korona.

Kötelesség: egy vagy két-, rendkívüli esetekben több osztálybeli leányok tanítása a tisztántúli református egyházkerület tanterve szerint, valamint a női kézimunkák tanítása.

Kérvényhez csatolandók: a) keresztlelvel; b) lelkészi bizonyítvány, hogy pályázó férjezett, özvegy vagy hajadon-e? c) oklevél; d) időrendben esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány. e) legújabb keletű orvosi bizonyítvány, f) az állam vagy más hitfelekezet — tanító vagy tanítónőképezdéiben nyert oklevél mellett a valástanból és egyházi enekéből s ezek tanítási módszertanából, valamelyik református egyházkerület tanítónőt képesítő bizottságtól nyert bizonyítvány.

A pályázati okmányok 1909. évi augusztus hó 15. nap délután 5 óráig Szele György iskolaszéki elnökhöz (Piac-u. 37.) adandók vagy küldendők be. Megvalasztott az 1909 év augusztus hó 20-ik napján állomását elfoglalni köteles s a debreceni református tanítók segélyegyletének kötelezett tagja.

Kelt Debrecenben, a református presbitérium 1909. július hó 28-án tartott gyűléséből.

Dicsőfi József	Vecsey Imre	Somogyi Pál
lelkészelnök.	hely. főgondnok.	főjegyző.

Pályázat.

A kisujszállási református főgymnasium Igazgató tanácsa pályázatot hirdet az 1909—10 tanévre egy helyettes tanári tanszékre.

Pályázhatnak a magyar-német vagy a német-latin nyelvekből képesített református vallásu tanárok és tanárjelöltek. Fizetés évi 1600 korona a főgymnasium pénztárából, havi előleges részletekben. A kellően felszerelt kérvények alantírt igazgató tanácsi Elnökhöz t. évi augusztus 15-ig küldendők be.

Kisujszállás, 1909 július 16.

Nagy István
református lelkész, igazgatótanácsi elnök.

Pályázat.

A máramarosszigeti református egyház két segédlelkészi állomásra pályázatot hirdet. Egyik-egyik segédlelkésznek tiszteletdíja évi ezeröttszáz-ezeröttszáz korona leend, a melyért kötelesek a megválasztott egyének a számukra kijelölt iskolákban vallást tanítani s az egyházi s esperesi irodában a szükséges irodai munkákat teljesíteni s mindennemű egyházi functiókat ellátni. Bizonyítványokkal felszerelt pályázati kérvények f. évi augusztus 10-ig Szikszay Zoltán espereshez máramarosszigetre küldendők s az állások szeptember elsején vagy legkésőbb a szeptemberi lelkész-képességi vizsgálatok után elfoglalandók.

Mindkét félnek félelvi felmondási jog fentartatik.

Pályázhatnak teljes képesítéssel rendelkező lelkész jelöltek, vagy első lelkész-képesítési vizsgát tettek, szükség esetén pályavégzetek is.

Máramarossziget, 1909 július 17.

Szikszay Zoltán
református lelkész esperes.

Pályázat.

A nagyszalontai református egyházmegyében levő magyarhomorogi lelkész állomásra.

Javadalma:

1. Készpénz 48 korona.
2. Párbér-, földmunkáltatás-, örlésváltáság 875 korona 14 fillér.
3. Két öl kemény tűzifa beszállítva.
4. 28 h. szántó — 4 és fél h. kaszáló — 1 h. legelőilletőség haszonélvezete. Adóját az egyház fizeti.
5. Fizetéskiegészítés 110 korona 97 fillér.
6. Természetben lakás.
7. Szabályszerű stóla.

A pályázati kérvényeket lelkészi oklevéllel, s e pályázati hirdetés közlése után kelt, esperesileg igazolt szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve f. é. aug. hó 5-ik napjáig Balog Ambrus espereshez (Sarkad, Bihar-m.) küldhetik a pályázók.

Debrecen, 1909 július 8.

Eröss Lajos
püspök.

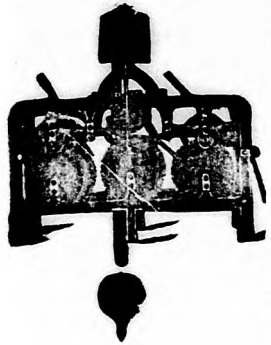
Hirdetések felvétetnek

a kiadóhivatalban.

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János

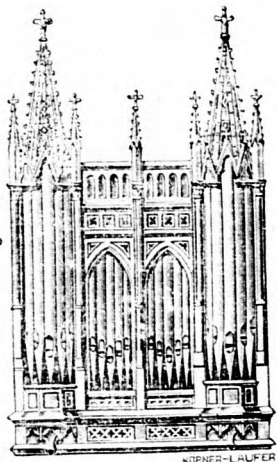
első magyar óragyár

== gőzerő berendezéssel ==

Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1907-ben.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
kitünő hang- és erős szerkezetű légnymatu és elek-
tromos berendezésű

Orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. —
Raktáron kitünő hangu

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

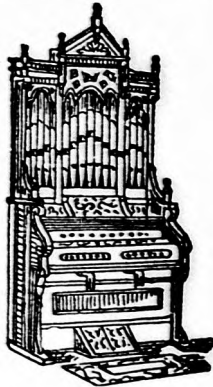
Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Harmonium.

vásárlók ne mulasszák el, mielőtt **Har-**
moniumot vesznek

Reményi Mihály

a magyar királyi Zene Akadémia házi hang-
szer készítőjétől, legújabb **Harmonium**
árjegyzékét kérni, melyet ingyen és bér-
mentve küld **Remenyi Harmonium**
osztálya. Budapest, Király-u. 58. szám.

Ezen választók a legjobb
iskolai és templomi haszná-
latra készült valódi

Aeol harmoniumok-

ban, melyeknek hangja tel-
jesen azonos az **Orgona**
hangjával.

Zongorák, Pianinók

a legolcsóbbtól a legfinomab-
big a legolcsóbb gyári ara-
kon.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangu könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.

Szent Bibliát és emléklapokat

különleges diszkötésben jubil-

leumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **tablákat**, melyek a szószeke-
n vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e-
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Diszablák, Emlék-
lap* és *aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletet*
stylusban, levéltári okmányartók.

Orgona - Harmoniumok.

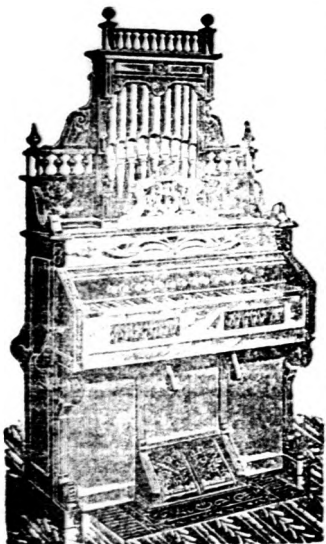
A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchíd-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes huros-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányu (Rákóczi) Türo-gató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön, kivanatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Kálvin irodalom.

Kálvin élete és a Kálvinizmus. Irta: Révész Imre, harmadik kiadás. Ára kötve 5 korona.

Kálvin élete és reformációja. Irta: János Sándor. Ára füzve 2 korona, kötve 4 korona.

Kálvin egyházalkotmánya. Irta: Dr. Kun Béla. Ára füzve 2 korona.

Kálvin theológiája. Irta: Nagy Károly. Ára kötve 5 korona.

Megrendelhetők:

Hegedüs és Sándor

könyvkiadóhivatalánál Debrecen.

Kálvin élete és reformációja. Irta: S. Szabó József, Ára füzve 20 fillér.

Magyar reformtus Sion. Irta: S. Szabó József, Emlékkönyv a református egyház megalapítójának, Kálvin Jánosnak 400 éves születési évfordulójára 134 keppel.

Kálvin János fali arcképe. Ára 40 fillér.

1 és 1/2 cm. széles fekete, arany csikos keretben, bekeretezve, üveggel ellátva. Ára 2 kor. 80 fillér.

Megrendelhetők:

A Dunántuli Református Püspöki hivatalnál Komáromban.

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hegedű-hez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 467 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyet nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványoka-

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

Zongorát, = Pianinót

A leghíresebb mesterek gyártmányai sehol elcsóbban nem vehetők mint

Reményi Mihály-

nál m. kir. zeneakadémia szállítójánál Budapest, Király-u.

58. Hangolások és javítások csakis a legképzettebb szakmunkások által eszközöltetnek helyben és vidéken. Képes árjegyzék minden hangszerről külön-külön kérendő.

COLIBRI!!!

a világ legkisebb zongorája csakis

REMÉNYINÉL.

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Debrecen, Piac-u. 69. sz.

Kölcsönöket ad: 1. Kezességre egy vagy több elfogadható kezes jótálása mellett, még azon esetben is, ha a kezesek nem szövetkezeti tagok. 2. Jelzalog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 3. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre. 4. Előleg kölcsönöket a fizetett összeg kilenc-tizedrész erejéig, kezesség nélkül.

Minden 100 korona kölcsön heti 50 fillérjével fizethető vissza, melyben a kamat is benyújtatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

A törzsbetétek 6 százalékot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármely napján utólag fizetendő legolcsóbb kamat mellett folyósít. A törzsbetét befizetések a hét bármely köznapján a hivatalos órák alatt eszközölhetők.

Vidéki tagok befizetését megkönnyítjük az által, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

Az intézet tagjainak száma öt évi fennállás alatt 4500-ra emelkedett a kik 20260 törzsbetételre több mint **Egy millió** koronát fizettek be. A kihelyezett kötvény állományunk pedig ez idő szerint a 1.600.000 koronát meghaladja.

Dr. Ferenczy Gyula,
alelnök.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

ifj. Widder Sámuel,
ügyv. igazgató.

Mig a készlet tart,

jó lelkiismerettel ajánlom badacsonyvidéki, saját termésű, kitűnő minőségű, 1908. évi fehér boraimat, hektoliterje, kölcsönhordókban 34 korona.

Ő borokkal és vörösborral is szolgálhatok.

Raksányi Károly,
ref. lelkész.

Balatonhenye.

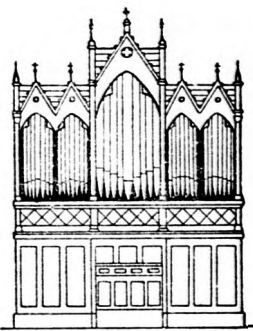
Orgonagyár.

villamos gépekkel berendezve

Rieger Ottó

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi és párisi kiállításon valamint a pécsi országos kiállításon kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett szállít kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pneumatikus) és villamos tartós, nemeshangu orgonákat.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Tervezetek és rajzok díjmentesen.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-uteza 23. SZ.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi drogueria

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)

Gazdasági és gyártelepek részére előírás szerint berendezett mentőszekrények, kötszerek, desinficiálószeresek Creolin, Carbol, mindennemű állatgyógyászati cikkek és műszerek. Sertés és marha tápporok és Fluidek nagy raktára, ugyszintén nagy választék mindenféle gumiárkban s érvköttőkben, valamint fényképezéshez szükséges vegyszerekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

TEMESVÁR.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-
Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.)

Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb
csemetefák. A legszebb diszfák,
cserjék, rózsák, fenyők.

Kertészeti kézikönyv dilettánsoknak.

Dus főárjegyzék ingyen

Uj papi diszegyenruha!

Az 1908. évi Október hó 5-én tartatott Orsz. Lelkészegyesületi gyűlés Budapesten elhatározta, hogy a lelkészi kar részére a már ismertetett s időszerűsége folytán nélkülözhetetlen diszes egyenruhát ajánl ünnep alkalomkor való viselésre, hogy az egyházi méltóságot jobban kiemelje az egyforma külsőben rejlő erőt és az összetartozandóságot fokozza. Nemes Mihály történelmi festőművész az O. R. L. E. megbízása folytán tervezett ilyen diszes tógát, övvel; palástot kun-süveggel. Ezen tervet az Orle. elfo adta s tagjainak ajánlotta. Szántó József papi szabó első hmvásárhelyi diszmagyarruha készítő, szabó mester stilszerűen és a legjutányosabb árban készíti. Egyházkerületi és egyházme gyűlésekre elmegy saját költségén. Bemutatja ott a minta ruháit s a megrendelőknek mértéket vesz. Vagy mérték megküldése esetén is eltudja készíteni azt. Pontos kivitelért szavatol. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást ez ügyben képes árjegyzéket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve

Szántó József szabómester nyújt,
Hódmezővásárhelyről.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweisi és honi gyártmányu porcellán, valamint Meidinger köpeny és öntött

vaskályhák.

Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek, vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

Lőporáruda.

Browning-rendszerü

Ujdonság! ismétlő fegyver

190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal

CLAYTON & SHUTTLEWORTH

Budapest, Váci-körút 88,

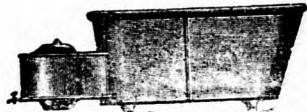
által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak

Locomobil és gőzcséplőgépek,

szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, lóheró-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet Jr. kapálók, szecskavágók, répvágók, kukoriczamorzsolók, darálók, őrlőmalmok, egyetemes acél-ekék, 2- és 3-vasú ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

baktai EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczőn

Ung megye

Alapítva 1793-ban.

Budapesten

VI. Lehel-u. 8/a.

Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelősség mellett. Felszerelve új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmés szerkezetüknél fogva a tornyot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyű járattuknál fogva egy ember által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legrészebb és legjobb kivitelben.

Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczőn közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelve Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczőn a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetés (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Haidu és Biharvár megyék területén a következő egyházak kaptak harangokat: u. m. Hajdunánás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajduszentpál, Bal-mazujváros, Püspökkladány, Nádudvar, Debrecen, Mikes-pécs Derecske, Bagamér, Báránd, N.-Vár, N.-Szalonta, N. Bajom, N.-Léta, N.-Szántó, Berettyóújfalva, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Érmihályfalva, Ér-Hatvan, Biharpuspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csernő, Füzegyarmat, Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsaj, Galos petri, Tiszavárkony, Tiszaluc, Arpád, Erdőgyaros, Hosszupálvi, Bihar-diószeg Feketebátor, Szakál. stb.

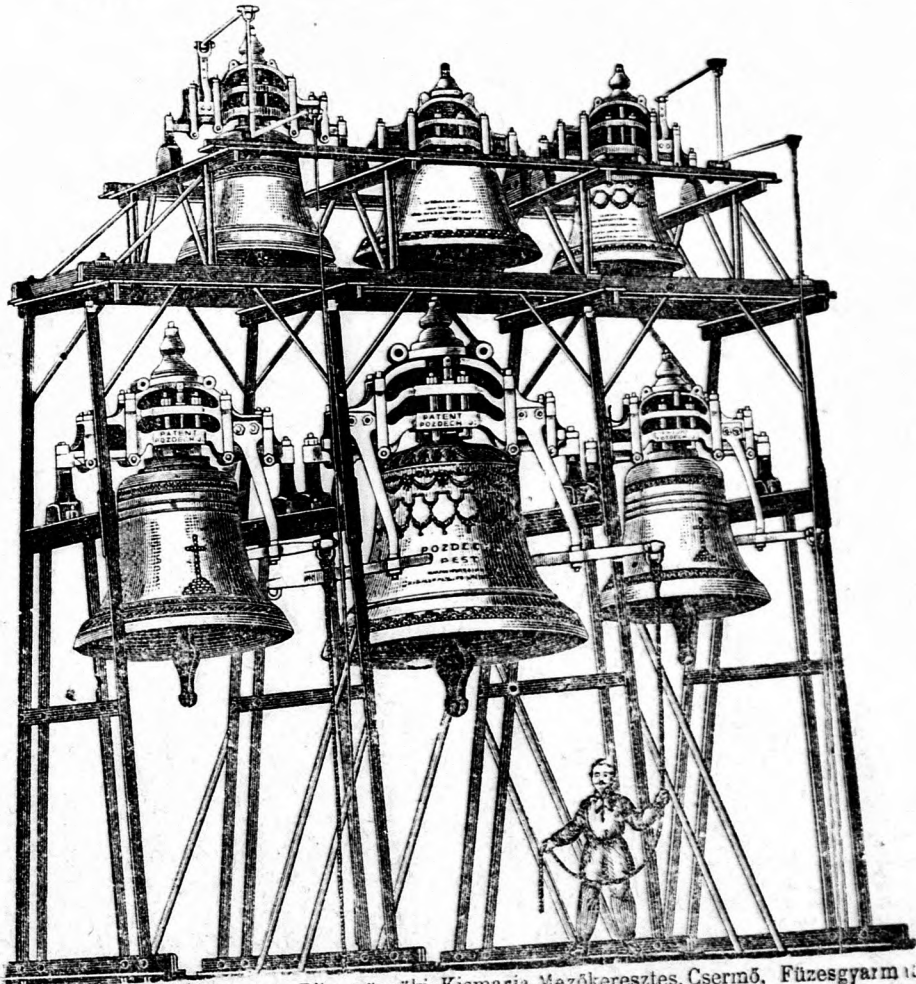
Képviselet és
bizományi
raktár

Laczka László

géplakatos mester

Debrecen,

II. Bethlen-utca 48. sz.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

☪ ☪ Legujabb gyógyszer. ☪ ☪

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitünő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!** híres

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedró készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszarvu“ gyógyszerkészítőtára a hol mindenn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdelti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és
ercöntödeje, szivattyugyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% suly és ármegtakarítás éretik el. Kitünő jó hang és tartóságaért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lóditható vas harang fölszerelések, melyekkel egy ember több harangot huzhat és tűzmentes vasárványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kítását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való fölszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra
ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel iteltetve.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszert szerint, golós-ladával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel“ (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel“, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel“ (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel“ (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és eiismerés.

Ajánlják kitünő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitünő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszésszerinti rajz és változat összeállításával rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra
díjmentesen küldetik.